

Correctievoorschrift VWO

2017

tijdvak 2

economie

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het bij de toets behorende correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden met inachtneming van het correctievoorschrift toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 57 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen scorepunten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één scorepunt afgetrokken tot een maximum van drie scorepunten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1 Is Brazilië uitgedanst?

---

1 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

Op 1 oktober 2015 was er sprake van een koers van:

$$1 \text{ real} = \frac{1}{3,85} = 0,26 \text{ US dollar}$$

Op 1 januari 2015 (voor de daling van 31%) was de koers:

$$1 \text{ real} = \frac{0,26}{0,69} = 0,38 \text{ US dollar}$$

2 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

Als gevolg van de recessie zal de Braziliaanse overheid minder belasting ontvangen / meer sociale uitkeringen moeten doen, waardoor het overheidstekort kan oplopen en het nog lastiger wordt om rente en aflossing over de schuld te betalen.

3 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Internationale beleggers kunnen worden afgeschrikt door de negatieve beoordeling van Braziliaanse staatsobligaties. Dit betekent dat deze obligaties meer aangeboden / minder gevraagd worden, met als gevolg meer aanbod van / minder vraag naar reals op de valutamarkt. Hierdoor kan de wisselkoers van de real ten opzichte van de dollar verder dalen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

- Om de recessie te bestrijden zou de Centrale Bank de rente moeten verlagen. Dit kan ertoe leiden dat er meer wordt geleend / minder wordt gespaard, wat een impuls geeft aan de bestedingen / het bbp 1
- Ter ondersteuning van de koers van de real zou de Centrale Bank de rente moeten verhogen. Dit kan beleggers ertoe aanzetten om toch in Brazilië te beleggen. Met een stijging van de vraag naar de real die daar het gevolg van is kan de wisselkoers stijgen / de daling van de wisselkoers worden afgeremd 1

5 maximumscore 2

ja

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

In de kortetermijn-Phillipscurve wordt een negatief verband tussen werkloosheid en inflatie weergegeven. In Brazilië is sprake van (stagflatie,) een situatie waarbij hoge/oplopende inflatie gepaard gaat met hoge/stijgende werkloosheid.

Opgave 2 Parkeerbeleid

6 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\bullet \quad Q_v = -2.000 P + 10.000$$

$$P = -\frac{1}{2.000} Q_v + 5$$

$$MO = -\frac{1}{1.000} Q_v + 5$$

2

$$\bullet \quad MO = MK$$

$$-\frac{1}{1.000} Q_v + 5 = 0,8 \rightarrow Q_v = 4.200$$

$$4.200 = -2.000 P + 10.000 \rightarrow P = \text{€ } 2,90$$

1

7 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\bullet \quad Q_v = -2.000 \times 2,90 + 10.000 = 4.200$$

$$\text{omzet (per uur)} = 4.200 \times \text{€ } 2,90 = \text{€ } 12.180$$

1

$$\bullet \quad \text{kosten (per uur)} = 4.200 \times \text{€ } 0,80 + 6.000 = \text{€ } 9.360$$

$$\text{winst (per uur)} = \text{€ } 2.820$$

1

8 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

De overlast van het parkeren in de wijk wordt niet in rekening gebracht bij de automobilisten.

9 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

Het consumentensurplus per uur stijgt met

$$4.200 \times (2,90 - 2) + (6.000 - 4.200) \times (2,90 - 2) \times 0,5 = \text{€ } 4.590$$

10 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

- De manager verwacht dat de prijselasticiteit van de vraag naar parkeergarages op (drukke) zaterdagen kleiner is dan door de week
- Met een tariefverlaging door de week zal het parkeerbezoek relatief sterk toenemen in verhouding tot de daling van het uurtarief, terwijl met een tariefsverhoging op zaterdagen het parkeerbezoek weinig afneemt (waardoor bij dit verschil in prijsstelling naar verwachting de totale omzet van de parkeergarages over de week zal toenemen)

1

1

Opgave 3 Gegarandeerde winst?

11 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

- De potentiële klanten weten niet zeker of ze te maken hebben met een betrouwbare autohandelaar en een relatief goede kwaliteit auto kopen. Deze asymmetrische informatie zorgt ervoor dat hun betalingsbereidheid afneemt 1
- Hierdoor kunnen veel betrouwbare autohandelaren niet meer uit de kosten komen. (Het gevaar bestaat dat vooral onbetrouwbare handelaren overblijven) 1

12 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

- AK heeft belang bij het garanderen van de kwaliteit van de aangesloten handelaren. Het kan echter in het belang van een autohandelaar zijn om zich toch minder strikt te houden aan de kwaliteitseisen 1
- Kwaliteitscontroles kunnen AK de nodige informatie bieden over de aangesloten handelaren / een mogelijk gebrek aan informatie bij AK ten opzichte van de handelaren verhelpen (waarmee de kans toeneemt dat de handelaren zich aan de kwaliteitseisen zullen houden) 1

13 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Als Verpaalen meedoet aan AK zullen meer mensen vertrouwen hebben in de kwaliteit van door hem aangeboden auto's. Hierdoor ontstaat een grotere betalingsbereidheid en zal bij elke prijs de vraag groter zijn.

14 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- $MO = -80Q + 18.000$
 $MK = 7.600$
 $-80Q + 18.000 = 7.600$
 $Q = 130$ 1
- $GO = -40 \times 130 + 18.000 = 12.800$
 $TO = 12.800 \times 130 = 1.664.000$ 1
- $TK = 7.600 \times 130 + 603.500 = 1.591.500$
 $TW = 72.500$
 (De totale winst bedraagt € 72.500) 1

Opgave 4 Deflatie soepel op te lossen?

15 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

- Als banken de extra liquiditeit gebruiken voor kredietverlening, neemt de geldhoeveelheid toe. Met de (op korte termijn) vaste omloopsnelheid van het geld stijgen de bestedingen 1
- Als hierdoor op termijn de bezettingsgraad (van de reële productie) toeneemt, ontstaat weer een opwaartse druk op het prijsniveau 1

16 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Met het aankopen van nieuw uitgegeven staatsobligaties door de ECB neemt de vraag toe waardoor de koers van deze obligaties kan stijgen. Dit kan leiden tot een daling van de rente als percentage van het aankoopbedrag van deze obligaties (waardoor de beleggingsrendementen dalen).

17 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Met het kapitaaldekkingstelsel dient het belegde kapitaal als dekking van toekomstige pensioenverplichtingen. Als gevolg van het aanhoudende opkoopprogramma zullen de beleggingsrendementen gestaag blijven dalen. Daarmee wordt het moeilijker om aan toekomstige verplichtingen te blijven voldoen.

18 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

- Door de verlaging van de (nominale) rente op staatsobligaties in de eurozone zullen minder beleggers hierin willen beleggen / zullen beleggers deze obligaties willen aanbieden in ruil voor beleggingen met een hoger rendement 1
- Dit leidt tot minder vraag naar / meer aanbod van de euro. De wisselkoers van de euro zal hierdoor dalen 1
- De import (gemeten in euro's) wordt hierdoor duurder, wat (bij doorberekening in de binnenlandse prijzen) leidt tot kosteninflatie / De export (gemeten in vreemde valuta) wordt hierdoor goedkoper, waardoor de exportvraag kan toenemen met kans op bestedingsinflatie 1

Opgave 5 Innovatief krediet

19 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

- Bij innovaties bestaat het risico dat de ontwikkeling en introductie mislukken 1
- In geval van (aanhoudende) laagconjunctuur bestaat een groter risico op tegenvallende afzet en wanbetaling van debiteuren. Banken worden dan voorzichtig met het verlenen van krediet / krijgen te maken met een verslechtering van hun vermogenspositie en kunnen minder krediet verlenen 1

20 maximumscore 1

Voorbeelden van een juiste uitleg zijn:

- Patenten bieden de mogelijkheid tot winstgevende productie en vertegenwoordigen daarmee waarde. Met eventuele verkoop daarvan heeft UCF de mogelijkheid om achterstallige betalingen te dekken.
- Het bezit van patenten is veelal voor een bedrijf een voorwaarde voor het continueren van productie. De kans dat er beslag wordt gelegd op patenten is daarmee een sanctie om serieus rekening mee te houden.

21 maximumscore 2

Voorbeelden van een juiste verklaring zijn:

- Bij samenwerking hebben meerdere bedrijven belang bij een succesvolle ontwikkeling van innovaties. Zij zullen elkaar in de gaten houden / het ontwikkelproces van diverse kanten benaderen. De kans op mislukking en een lager rendement voor UCF is daarmee kleiner.
- In geval van wanbetaling zijn meerdere partijen aansprakelijk (en is de zekerstelling met onderpanden groter) waarmee UCF meer mogelijkheden heeft om het restbedrag terug te vorderen.

22 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste toelichting is:

- Financiering maakt (meer) ontwikkeling van innovaties mogelijk. Dit kan leiden tot lagere productiekosten en/of nieuwe producten, waardoor de (trendmatige) groei van de productie(capaciteit) kan toenemen 1
- UCF loopt met de financiering van innovaties een relatief hoog risico. Dat risico komt terecht bij de drie pensioenfondsen, wat ertoe kan bijdragen dat pensioenuitkeringen in de toekomst minder zeker zijn 1

Opgave 6 Zeker een ton?

---

23 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juiste berekening is:
 $136.222,70 - 15.000 - 100.000 = € 21.222,70$

24 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:
 $100.000 + 10.000 = 110.000$
 $\frac{110.000}{1,015^{20}} = € 81.671,75$

Opmerking

Voor een juiste afronding op hele euro's dienen ook scorepunten te worden toegekend.

25 maximumscore 1

alternatief II

Een voorbeeld van een juiste toelichting is:
Potentiële kopers zullen veelal zekerheid wensen omtrent een inkomen voor hun oude dag (wanneer ze niet meer in staat zullen zijn om dat inkomen nog aan te vullen).

Opmerking

Het scorepunt mag alleen worden toegekend als zowel de keuze als de toelichting juist zijn.

26 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Mensen in de leeftijdscategorie die een polis met een looptijd van 30 of 35 jaar afsluiten hebben vaak een startend gezin met relatief hoge uitgaven / lage (start)inkomens. Zij hebben daardoor een hogere tijdsvoorkeur en zullen minder geneigd zijn om een pensioensompolis af te sluiten.

Opgave 7 Zwakste schouders, zwaarste lasten?

---

27 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

De frequentie bij een behandelduur van zes afspraken is relatief hoog. Dit geeft de indruk dat zelfstandigen de behandelduur oprekken om een hoger tarief te kunnen declareren. Een behandelduur van elf afspraken komt minder voor. Dit is een sterke aanwijzing dat zelfstandigen de behandelduur bekorten wanneer afspraken geen extra vergoeding meer opleveren.

28 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$0,14 \times 4,9 + 0,39 \times 7,6 + 0,24 \times 12,9 + 0,23 \times 22 = 11,8$$

$$0,22 \times 4,4 + 0,41 \times 8,1 + 0,14 \times 13,4 + 0,23 \times 22 = 11,2$$

$$\frac{11,8 - 11,2}{11,2} \times 100\% = 5,4\%$$

29 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Patiënten zullen minder snel een verlenging van het aantal behandelingen accepteren (dat mogelijk ingegeven is door financieel eigenbelang van de therapeut) als zij de meerwaarde van extra behandelingen moeten afwegen tegen een te betalen eigen risico.

30 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Voor patiënten (met lagere inkomens) zal het eigen risico aanleiding kunnen zijn om de behandeling eerder te stoppen dan voor hun gezondheid wenselijk is.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 26 juni.